

Organisatiemodellen niveau 1

Een van de eerste zaken waar scholen bij de invoering van niveau 1-opleidingen tegen aanlopen is de organiseerbaarheid. Het aantal leerlingen voor de niveau 1-opleidingen is meestal klein en de keuze van de leerling voor een beroep/opleiding is niet altijd duidelijk en vaak wisselend. De schoolleiding wordt bovendien geconfronteerd met allerlei vragen zoals: “Wanneer determineer ik de leerlingen voor een niveau 1-opleiding?”, “Welke vakken moeten aangeboden worden?” en “Hoe houd ik de opleiding betaalbaar?” In dit hoofdstuk geven wij enkele aanbevelingen of richtlijnen over de organiseerbaarheid van niveau 1-opleidingen. We benaderen het probleem vanuit het vakkenaanbod en vanuit de groepering van de leerlingen. Voor de groepering van leerlingen worden zes organisatiemodellen beschreven. Het blijven grondvormen, omdat in de praktijk ook mengvormen van de modellen zullen ontstaan.

Vakkenaanbod niveau 1

Binnen het vmbo worden vanuit pedagogisch didactische overwegingen een beperkt aantal docenten en een beperkt aantal vakken voor deze doelgroep nagestreefd. In de praktijk blijkt dat scholen meestal bij het aanbieden van de leerstof voor een van de volgende modellen kiezen:

Mogelijkheid	Vakkenaanbod		
1	Nederlands maatschappijleer		Beroepsgericht programma - vaktheorie - praktijk
2	Geïntegreerd: Nederlands/maatschappijleer	Geïntegreerd: Nederlands/maatschappijleer/ vaktheorie	Beroepsgericht programma - (vaktheorie) - praktijk
3	Geheel geïntegreerd aanbod		

Een eerste mogelijkheid is een aanbod van alleen een beroepsgericht programma en een beperkt aantal avo-vakken, bijvoorbeeld minimaal Nederlands en maatschappijleer. Het beroepsgerichte programma kent zowel een praktijk- als (vak)theoriecomponent, die al dan niet geïntegreerd worden aangeboden.

Een tweede mogelijkheid is om alle “theoretische” eindtermen van de opleiding in een modulair systeem aan te bieden. Daarnaast krijgt de leerling nog les in de praktijkcomponent van het beroepsgerichte programma. Dit theoretische deel van de opleiding wordt verzorgd door een beperkt aantal docenten (max. 2 tot 3).

Deze mogelijkheid komt in twee varianten voor:

- a combinatie van alle avo-vakken (bijvoorbeeld Nederlands, (Engels) en maatschappijleer) met daarnaast vaktheorie beroepsgericht, al dan niet geïntegreerd met praktijk
- b combinatie van alle theoretische onderdelen, incl. vaktheorie beroepsgericht

De eindtermen van de deelkwalificaties voor niveau 1-opleidingen zijn van een basaal niveau en nauw verweven met de beroepspraktijk. Dit maakt het mogelijk dat avo-docenten met enige kennis en ervaring in het betreffende werkveld en met goed lesmateriaal ook de bestudering van deze vaktheorie kunnen begeleiden.

De derde variant is een totaal geïntegreerd aanbod binnen een beroepsgericht programma. Zowel de avo-vakken als het beroepsgerichte programma worden verzorgd door de docenten beroepsgericht, al dan niet in samenwerking met avo-docenten. Het mag duidelijk zijn dat een heel flexibel programma, een goede organisatie en registratie en deskundige docenten voorwaarden zijn om deze variant uit te kunnen voeren. In de dagelijkse praktijk zien we dit geïntegreerde aanbod ook terug bij het (nieuwe) competentiegerichte onderwijs. Deze variant past goed binnen de ontwikkeling van de competentiegerichte kwalificatiestructuur van het mbo, waarin ook een integratie van vakken wordt voorgestaan.

Om het succes van leerlingen in het vervolgonderwijs te verhogen worden per opleiding soms ook vakken aangeboden die in de vervolgopleiding op het rooster staan. Bij een aantal vervolgopleidingen op niveau 2 staat Engels op het programma, terwijl dit vak in de eindtermen van het voorafgaande niveau 1-opleidingen

niet voorkomt. Vmbo-scholen bieden dit vak dan toch aan om de aanwezige kennis van dit vak niet verloren te laten gaan. Bovendien is de beheersing van deze taal ook van belang voor het functioneren in de huidige maatschappij. In de schoolportretten zijn lessentabellen van niveau 1-opleidingen volgens bovenstaande varianten opgenomen.

Organisatiemodellen niveau 1

Leerlingaantallen blijven bij de invoering van niveau 1-opleidingen een belangrijke factor voor de organisatie. Vanuit financieel oogpunt bekeken moeten de groepen, zelfs met alleen lwoo-leerlingen, ongeveer 12 leerlingen groot zijn. Dit zal niet in alle gevallen haalbaar zijn. Scholen ontwikkelen creatieve oplossingen op organisatieniveau. Op basis van de prille ervaringen in de praktijk en vertaalde ervaringen vanuit andere projecten kunnen zes modellen voor de organisatie van niveau 1-opleidingen worden onderscheiden.

<i>Model 1</i> Een gezamenlijke opvang binnen het vmbo	<i>Model 2</i> Een aparte groep voor een niveau 1-opleiding: AKA of BKA	<i>Model 3</i> Een heterogene groep van lwt en niveau 1-leerlingen: binnen eenzelfde sector
<i>Model 4</i> Een groep leerlingen met verschillende opleidingen: AKA + BKA	<i>Model 5</i> Een heterogene groep leerlingen van niveau 1 t/m GL	<i>Model 6</i> Een samenwerkingsproject met het mbo

Model 1: Een gezamenlijk opvang binnen het vmbo

Bij dit model worden leerlingen vanuit meerdere scholen bij elkaar gebracht om de groep voor een opleiding voldoende omvang te geven. Zo kunnen alle leerlingen voor de opleiding winkelassistent bijvoorbeeld opgevangen worden op een school met de sector Economie. Voor opleidingen in de andere sectoren kan dezelfde oplossing worden gevonden. Mogelijk dat één school alle niveau 1-opleidingen voor de andere scholen in de stad of regio gaat verzorgen. Vanuit organiseerbaarheid lijkt dit een goede oplossing. Daarnaast kunnen docenten met specifieke begeleidingsvaardigheden op deze groepen worden gezet. Bekeken vanuit de leerling is het de vraag of de leerling gebaat is bij dit model. De leerling moet in de meeste gevallen naar een andere school en moet daar opnieuw beginnen. Het kan ook stigmatiserend en demotiverend werken, wanneer deze groep ook nog in een apart gebouw of school wordt geplaatst. Zie ook schoolportret Aretheem College.

Model 2: Een aparte groep voor een niveau 1-opleiding

Dit is een veel voorkomende oplossing voor de opvang van leerlingen: groepeer alle leerlingen van de niveau 1-opleiding in een homogene groep. Verschil met model 1 is dat de leerlingen nu alleen vanuit de eigen school komen. Voor- en nadelen van deze standaardoplossing mogen bekend worden verondersteld. Het onderwijs is bijvoorbeeld makkelijk af te stemmen op de doelgroep, maar het grootste probleem blijft het aantal leerlingen dat nodig is voor de formering van een klas per opleiding. Zie ook schoolportret CSG Hilvertsheem-Beatrix en de schoolportretten AKA.

Model 3: Een heterogene groep van lwt- en niveau 1-leerlingen

Leerlingen van het lwt en van niveau 1 van een zelfde afdeling worden bij elkaar in een groep geplaatst, bijvoorbeeld lwt-leerlingen van de afdeling Bouwtechniek en leerlingen voor niveau 1-opleiding bouwplaatsassistent. Vakinhoudelijk bestaat er een grote overlap tussen de programma's, zodat vanuit dat gezichtspunt bekeken de groepen samengevoegd kunnen worden. Leerlingen hebben hierin de mogelijkheid om de keuze tussen lwt of niveau 1 zolang mogelijk uit te stellen. In de praktijk starten alle leerlingen met het lwt en op een bepaald moment (uiterlijk Kerst leerjaar 4) moet een keus gemaakt worden voor lwt of niveau 1. Er zijn scholen die leerlingen de mogelijkheden bieden beide trajecten af te sluiten. Deze leerlingen verlaten de school met een vmbo-diploma lwt en een mbo-diploma op niveau 1. Een andere variant is het starten met het aanbieden van een niveau 1-opleiding aan alle lwt/niveau 1-leerlingen. Leerlingen die geslaagd zijn voor deze opleiding kunnen dan verder gaan met het behalen van een lwt-diploma of zelfs voortijdig doorstromen naar een niveau 2-opleiding op het mbo. Zie ook schoolportret Raayland College.

Model 4: Een groep leerlingen met verschillende niveau 1-opleidingen

In dit model worden leerlingen van verschillende niveau 1-opleidingen bij elkaar in een groep geplaatst. Dit kunnen opleidingen zijn binnen een sector, maar ook opleidingen vanuit meerdere sectoren. Bij deze oplossing ligt het accent sterk op de begeleiding van de leerlingen.

Binnen de eigen groep, meestal in een eigen lokaal, wordt vooral gewerkt aan de algemene beroeps- en maatschappelijke competenties. De ontwikkeling van vakinhoudelijke praktische vaardigheden komt aan bod tijdens de beroepspraktijkvorming en/of bij opdrachten, die de leerling onder begeleiding van vakdocenten gaat uitvoeren. Leerlingen zullen vanuit het eigen lokaal dan uitzwermen naar praktijkruimtes. Dikwijls worden zij dan geclusterd met andere leerlingen (bb) van de betreffende afdeling.

Zie ook schoolportretten CSG Hilvertsheem-Beatrix. AOC Groenhorst College en het Hooghuis Lyceum.

Model 5: Een heterogene groep leerlingen van niveau 1 t/m GL

Een ander model is het werken met heterogene groepen binnen de beroepsvoorbereidende vakken: alle leerlingen van een afdeling, van niveau 1-opleidingen, bb, kb tot gl, worden geplaatst in een groep. De meeste scholen die van dit model gebruik maken beschikken over zogenaamde 'techniekleinen' of 'zorgpleinen'. Dit model vraagt echter docenten met grote deskundigheid in het omgaan met heterogene groepen.

Het betreft meestal alleen het beroepsgerichte deel van de opleiding. Het avo-gedeelte kan apart verzorgd worden in horizontaal geclusterde groepen. Een integratie of minimaal een afstemming avo- beroepsgericht blijft daarbij natuurlijk ook mogelijk.

Model 6: Een samenwerkingsproject met het mbo

In deze oplossing krijgen leerlingen van vmbo en mbo gezamenlijk onderwijs. De omvang en vorm van dit onderwijs kan per situatie verschillen. Dit kan een kortlopend project zijn, maar kan ook bijna de gehele opleiding omvatten. Vaak zijn leerlingenaantallen de basis voor de samenwerking, hoewel ook uit andere motieven kan worden samengewerkt. Een voorbeeld hiervan is te lezen in de schoolbeschrijving van ROC-ASA, waarbij de AKA-opleiding van verschillende vmbo-scholen op het ROC wordt verzorgd.

Financiële voorwaarden voor samenwerking vmbo-mbo

Sinds enige tijd is het toegestaan dat scholen voor voortgezet onderwijs gelden van het Rijk inzetten bij een ROC. Scholen voor voortgezet onderwijs mochten hun onderwijs daar niet uitbesteden. In de praktijk waren er echter creatieve oplossingen voor deze wettelijke beperking. Voor een ROC was het al langer mogelijk om geld over te hevelen naar het vmbo, zodat het vmbo diensten kan verlenen aan het mbo.

Onlangs is de 'Wijziging van de WVO en WEB om meer ruimte te scheppen voor samenwerking tussen in die wetten geregelde onderwijsinstellingen' aangenomen, die mogelijkheden biedt om onder bepaalde voorwaarden de samenwerking tussen vmbo en mbo formeel te regelen. Dit kan vooral op basis van onderwijskundige motieven, zoals:

- het plaatsen van bepaalde risicoleerlingen op ROC's die daar maatwerktrajecten volgen
- het aanbieden van doorstroomtrajecten waarin vo-leerlingen alvast kennis kunnen maken met het onderwijsklimaat op een ROC
- het efficiënt aanbieden van onderwijs, waarbij leerlingen van verschillende scholen gebruik maken van onderwijsvoorzieningen (bijvoorbeeld praktijklokalen) van een andere onderwijsinstelling of waarbij kleine groepjes leerlingen van verschillende scholen worden samengevoegd om specialistische vakken (lees een niveau 1-opleiding) toch te kunnen aanbieden

De samenwerking moet worden vastgelegd in een overeenkomst. Deze overeenkomst omvat in elk geval:

- a het doel van de samenwerking
- b de doelgroep
- c de wijze waarop wordt nagegaan of het doel wordt bereikt
- d het onderwijsprogramma dat volgens de samenwerking wordt vormgegeven
- e de omvang en de bestemming van de over te dragen middelen (in geval van overdracht van een deel van de rijksvergoeding met toepassing van artikel 99, achtste lid), en
- f een regeling voor de beslechting van geschillen tussen partijen over de uitvoering van de overeenkomst

